



Katixa Agirre
Uxue Apaolaza
Uxue Alberdi
Nerea Loiola
Jon Kortazar
Aiora Sampedro



Marilar Aleixandre
Álex Alonso
Camilo Franco
Diego Giráldez
Rexina Vega
Iolanda Zúñiga
Xaquín Núñez Sabarís



Eva Díaz Riobello
Munir Hachemi
Dionisio López
Layla Martínez
Elena Medel
Sara Mesa
Luna Miguel
Alejandro Morellón
Elvira Navarro
Irene Reyes-Noguerol
Julia Viejo
Guadalupe Nieto Caballero



Manuel Bivar
Joana Bértholo
Cláudia Andrade
Carla Pais
Sandro William Junqueira
Djaimilia Pereira de Almeida
Frederico Pedreira
Rui Manuel Amaral
Miguel Filipe Mochila



Salvador Company
Cristina Garcia
Jordi Masó
Biel Mesquida
Albert Pijuan
Raquel Ricart
Maite Salord
Tina Vallès
Jaume C. Pons Alorda



SUROESTE revista de literaturas ibéricas

N.º 13. BADAJOZ, 2023

suroesterevista@gmail.com

C/ Virgen de Guadalupe, 7

06005 BADAJOZ

Director

ANTONIO SÁEZ DELGADO

Consejo de Redacción

LUIS MANUEL GASPAR

JAVIER GONZÁLEZ DE DURANA ISUSI

GABRIEL MAGALHÃES

MIGUEL FILIPE MOCHILA

CATALINA PULIDO CORRALES

JAVIER RODRÍGUEZ MARCOS

Consejo Asesor

ELOÍSA ALVAREZ

FERNANDO PINTO DO AMARAL

JUAN MANUEL BONET

JORDI CERDÀ

PERFECTO CUADRADO FERNÁNDEZ

MARÍA JESÚS FERNÁNDEZ GARCÍA

ANTÓNIO CÂNDIDO FRANCO

MIGUEL ÁNGEL LAMA

MARTÍN LÓPEZ-VEGA

VÍCTOR MARTÍNEZ-GIL

JOÃO DE MELO

XAQUÍN NÚÑEZ SABARÍS

SANTIAGO PÉREZ ISASI

EDUARDO PITTA

ÁLVARO VALVERDE

Ilustraciones

SANDRA CARVALHO

Encartes

UNAI SAN MARTÍN

ALEJANDRO CALDERÓN

Diseño

LUIS COSTILLO

Maquetación

MAXIMILIANO ROJAS

Editán

JUNTA DE EXTREMADURA

CONSEJERÍA DE CULTURA, TURISMO, JÓVENES Y DEPORTES

SECRETARÍA GENERAL DE CULTURA

EDITORIA REGIONAL DE EXTREMADURA

FUNDACIÓN GODOFREDO ORTEGA MUÑOZ

Depósito Legal: BA-634-2023

I.S.B.N. 978-84-9852-771-8

Imprime: TECNIGRAF

SUROESTE CONSIDERARÁ LOS ORIGINALES RECIBIDOS,
PERO NO MANTENDRÁ CORRESPONDENCIA SOBRE ELLOS
NI SE COMPROMETE A SU PUBLICACIÓN.



FUNDACIÓN
ORTEGA MUÑOZ

JUNTA DE EXTREMADURA

Consejería de Cultura, Turismo, Jóvenes y Deportes

Índice

NARRATIVA BREVE

GUADALUPE NIETO CABALLERO

El cuento en el ámbito castellano:
entre tradición y modernidad 7

EVA DÍAZ RIOBELLO

Berenice 11

MUNIR HACHEMI

EXTERMINIO un esquema del horror 17

DIONISIO LÓPEZ

Las puertas 20

Velocidad de los pasillos 21

LAYLA MARTÍNEZ

El don de mi familia 22

Hoguera que todo lo consume y alimento
que todo lo sacia 25

ELENA MEDEL

Un acuerdo al respecto 27

SARA MESA

Sin tonterías 34

LUNA MIGUEL

Puto Íñigo Errejón 39

ALEJANDRO MORELLÓN

Pájaros que cantan el futuro 43

ELVIRA NAVARRO

La lavadora 46

IRENE REYES-NOGUEROL

Petit rat 50

JULIA VIEJO

El ayuno 54

MIGUEL FILIPE MOCHILA

Bruxas e curandeiros. Uma antologia da
narrativa portuguesa actual 59

MANUEL BIVAR

A Charca 65

JOANA BÉRTHOLO

Big Splash 69

CLÁUDIA ANDRADE

Ter Sorte 73

CARLA PAIS

O Pé a Trazer a Inutilidade da Vida 76

SANDRO WILLIAM JUNQUEIRA

A Imprevisibilidade É o Demónio Disfarçado de
Palavra Comprida 80

DJAIMILIA PEREIRA DE ALMEIDA

O Senhor dos Pôneis 83

FREDERICO PEDREIRA

O Mundo de um Homem Feliz e o Mundo de um
Homem Infeliz 85

RUI MANUEL AMARAL

História de Uma Ideia 89

Gralhas 90

Somos o Jogo do Destino 91

O Que Pode Acontecer 92

A Máquina de Shelley 93

XAQUÍN NÚÑEZ SABARÍS

O conto na literatura galega de hoxe 97

MARILAR ALEIXANDRE

Estes feirantes 101

ÁLEX ALONSO

Casa encantada 104

CAMILO FRANCO

Frasco de nervios 108

DIEGO GIRÁLDEZ

A besta conmovedora 111

REXINA VEGA

De cal de nós as dúas é o reflexo? De cal, a
sombra? Diario do niño baleiro 114

IOLANDA ZÚÑIGA

Control de inventario 119



JON KORTAZAR / AIORA SAMPEDROUna antología de escritoras vascas actuales **125****KATIXA AGIRRE**Invitados **135****UXUE APAOLAZA**De espaldas **144****UXUE ALBERDI**Todas las edades del ser humano **148****NEREA LOIOLA**Epicentro **154****JAUME C. PONS ALORDA**

Elogi de la intensitat

(narrativa breu en llengua catalana: una breu aproximació i una antologia) **161****SALVADOR COMPANYY**Sobre el soterrar de l'Eveli **164****CRISTINA GARCIA**Confessional **167****JORDI MASÓ**Biografia de Severí Taverner **169****BIEL MESQUIDA**No cerquis el perseguidor **173****ALBERT PIJUAN**La història de la història del segrest perfecte **177****RAQUEL RICART**TEC-tec **179****MAITE SALORD**Àngela **181****TINA VALLÈS**El contrari d'una illa **184****MIGUEL ÁNGEL LAMA****CANDELAS GALA****MARÍA JESÚS FERNÁNDEZ GARCÍA****GABRIEL MAGALHÃES****RAQUEL RODRÍGUEZ PARADA**

O conto na literatura galega de hoxe

Os seis contos reunidos nesta escolma plurilingüe e ibérica que nos brinda a revista *Suroeste* constitúen unha mostra significativa da vitalidade e creatividade da narrativa breve galega actual.

Despois do vizoso rexurdir decimonónico, a consolidación da literatura en Galicia, a partir da segunda década do pasado século, débelle moito a este xénero. As narradoras e narradores que foron utilizando o galego como lingua de expresión cultivaron, case sen excepción e de maneira maxistral, o relato breve. A serodía inclusión do espazo urbano como motivo literario explicou unha atención máis intensa —potenciada, ademais, polo ollar distanciada da emigración e o exilio americano— cara a temas e escenarios nos que predominaba a ambientación paisaxística e rural e os espazos —e con eles a lingua— que a imparabile modernización comezaba a extinguir. A tradición oral era expresiva dun *volksgeist* e, sobre ela, os escritores galegos pretendían alicerzar a interrompida continuidade literaria. O folclore, os mitos, os imaxinarios colectivos, característicos dos relatos orais, incorpóranse ao conto literario, que se impregnará de historias fantásticas, de trasgos e lobishomes, de santas compañías e escenarios compostos de camiños tenebrosos e muíños intrigantes.

O conto en Galicia terá, xa que logo, unha notable importancia na construción do seu sistema literario. O seu auxe verase tamén favorecido polo xurdimento das revistas culturais e dos suplementos literarios na prensa periódica, con boa acollida para as formas breves. A xeración *Nós* será un excelente exemplo de confluencia entre a expansión cultural deste período e a creatividade artística. O conto, nestes repertorios matriciais, centrábase, en grande medida, en temas que expresaban a singularidade popular e nos que se percibe esa saudade polo imparabile tránsito do mundo rural ao urbano e a perda de modos de vida seculares. Isto motivou un atento ollar cara a profesións e actividades que esmorecían na modernidade e personaxes que se extinguían nunha época que xa non era a súa. Os contos de Vicente Risco (reunidos en *A trabe de ouro e outros contos*, 2004) ou o libro de Otero Pedrayo, *Contos do camiño e da rúa* (1932) son unha evidencia deste ollar.

Ánxel Fole representa tamén esta perspectiva que asenta nunha herdanza narrativa de procedencia oral, nos contos á calor da lareira. *Á lus do candil* (1953) ou *Contos da néboa* (1972) recollen historias intrigantes, asaltos en camiños lúgubres e episodios misteriosos. Previamente, en 1926, Rafael Dieste reunira os seus relatos, publicados previamente na prensa, en *Dos arquivos do trasno*. Aínda que non teñen o protagonismo rural e lóbrego de Fole, hai unha importante presenza do máxico e do fantástico. Aparece tamén a Galicia que emigra ou mariñeira, como preludio dun exilio que será numeroso entre os escritores galegos deste período. O propio Dieste tivo que facelo no 1939 despois da caída do goberno republicano.

A emigración e o exilio tamén condicionaron a escrita de Eduardo Blanco Amor e Xosé Neira Vilas, cuxa mirada distanciada propicia a memoria da Galicia que deixaran atrás. De feito, o relato de aprendizaxe, protagonizado por

nenos, é unha constante que, como veremos, aínda continúa a ter moita puxanza na narrativa de hoxe. Xosé Neira Vilas deixou o legado dunha das obras máis lidas na literatura galega, *Memorias dun neno labrego* (1961), así como o libro de relatos, *Xente no rodicio* (1965), que recollen o mundo mísero e trágico das aldeas galegas da súa infancia. Blanco Amor, pola súa vez, en *Os biosbardos* (1962) volve ao seu Ourense natal, que tamén —e tan ben— reflectiu nas novelas *A esmorga* (1959) e *Xente ao lonxe* (1972).

Un dos grandes fabuladores da literatura galega será o mindoniense Álvaro Cunqueiro, que creará un universo creativo moi propio, tanto na narrativa extensa como na breve, caracterizada polos elementos máxicos, maravillosos e insólitos. En *Xente de aquí e acolá* (1971) e *Os outros feirantes* (1979) concédelle o primeiro plano a personaxes que representan paisaxes ben singulares e situación insólitas.

O conto seguiu vixente entre os escritores contemporáneos, nados despois da guerra civil, e que cultivaron o conto en diversos momentos da súa actividade literaria, concedéndolle un apartado notable na súa traxectoria artística. Carlos Casares, entre a súa extensa obra narrativa, deixou libros de narrativa breve, como *Vento ferido* (1967) e Xosé Luís Méndez Ferrín reuniu os seus relatos en obras como *O crepúsculo e as formigas* (1962) ou *Arraianos* (1991). Entre os escritores actuais, que actualizaron e renovaron o conto, na liña do experimentalismo narrativo dos 90 —nun contexto no que a literatura galega xa se encontra máis normalizada institucionalmente—, podemos sinalar a Suso de Toro (*Polaroid* – 1986), Marilar Aleixandre (*Lobos nas illas* – 1996) ou Manuel Rivas (*Que me queres amor?* – 1996).

Xa no século XXI, o relato segue gozando de vixencia, aínda que adaptado ás novas modalidades de divulgación e novos formatos. Os libros de contos colectivos, a publicación en revistas ou na rede —blogs ou web persoais— constitúen unha das frecuentes formas de difusión deste xénero. Presenta trazos singulares, en liña coa escrita posmoderna, na que terá unha presenza notable a narración fragmentada, a interacción nun único discurso de voces narrativas diversas, as formas hiperbreves, as expresións neo-fantásticas, a pegada dixital ou a interacción con outras artes (música, cinema, televisión...). *Por conto alleo* (2003) ou *Palabras contadas* (2006), de Camilo Franco, *Vidas post-ít* (2007), de Iolanda Zúñiga, *Instrucións para tomar café* (2014), de Manuel Núñez Singala, *Galería de saldos* (2016), de Diego Giráldez, *Á sombra dos bonsais* (2017), de Antón Riveiro Coello (publicados previamente no seu muro de Facebook), *Bonus track* (2018), de Rosalía Fernández Rial, *Relatos para televisión* (2019), de Xabier Cordal, ou *A parte fácil* (2023), de Ismael Ramos, evidencian os novos formatos e tipoloxías da narrativa breve.

A selección que agora presentamos está constituída por cinco contos inéditos —escritos especificamente para esta antoloxía— e un que foi publicado nunha plataforma dixital persoal. As escritoras e escritores seleccionados, pertencentes a diferentes xeracións, constitúen unha mostra relevante e representativa da narrativa galega de hoxe.

Marilar Aleixandre ten unha extensa e recoñecida obra literaria. Dende a publicación de contos —como o mencionado *Lobo nas illas* (1996) e *O coitelo en novembro* (2010)—, ata novelas, libros infantís e xuvenís ou ensaios divulgativos. Destaca *Teoría do caos* (2001), coa que gañou o Premio Xerais de novela ou *As malas mulleres*, Premio Nacional de Narrativa en 2022. No conto que agora incorporamos, «Estes feirantes», outórgalle tamén o protagonismo a unha muller, Valentina, e ao mundo nómade dos feirantes, de xitanos e de colectividade que se invisibilizan nos ángulos mortos das nosas sociedades. Faino cunha técnica narrativa orixinal, na medida en que as distintas voces narrativas se amalgaman no discurso unitario do relato.

Álex Alonso obtivo en 2019 o Premio Torrente Ballester, de narrativa, coa novela *Granito*, un *true crime* sobre o asasinato nos anos 90 dun empresario vigués e da súa familia. No eido da narrativa breve, gañou en 2016 o Premio de narrativa curta Ánxel Fole, con *Tempos de bebidas isotónicas e fast-food* e o mesmo galardón, en 2022, con *Bullying*. En 2023 vén de acadar o Premio de novela curta Lueiro Rey coa obra *O estranxeiro*. Con «Casa encantada» ofrécenos

un relato que se sitúa dentro da tradición máis canónica do conto. Casas de infancia fantasmagóricas, recreadas polo recordo distanciado do adulto-neno narrador, que vai transitando entre o tempo actual do relato e a memoria da nenez. Finalmente, o fantástico irrompe para reflectir un mundo —o da súa aldea— que fuxiu e que fica afastado das coordenadas racionais e realistas do presente do narrador.

Camilo Franco, xornalista e escritor, cultivou de maneira sobranceira o relato, tanto na súa dimensión breve como hiperbreve, en obras como *Por conto alleo* (2003) ou *Palabras contadas* (2006). Na actualidade mantén unha plataforma e aplicación dixital *Piso Franco*, na que inclúe pezas breves ensaísticas, críticas e creativas. Deste portal está extraído o conto que incorporamos, «Frasco de nervios», a fin de visibilizar os novos mecanismos e estratexias de divulgación da creación literaria e de interacción cos lectores, aportando tipoloxías de lectura multimodais. Se este xénero encontrou un camiño fértil de publicación na prensa periódica das primeiras décadas do XX, agora as posibilidades da rede serán un canal sumamente eficaz para o conto e o microconto.

Franco, neste relato, remóntase ao Ourense dos últimos anos da ditadura e, nunha temática frecuentemente abordada na literatura galega, retrata ese tránsito do rural ao urbano dos homes feitos a si mesmos, dende a pobreza á prosperidade, dende a dureza da aldea ás comodidades da cidade. O choque xeracional entre o protagonista e a familia irán incrementándose a medida que se sucede a narración.

Diego Giráldez tamén combina a actividade creativa coa xornalística. Debutou na narrativa cun libro de relatos, *Galería de saldos* (2016), que completou con diversos libros colectivos e con dúas novelas, *Hotel para coleccionistas discretos* (2019) e *O meu sangue* (2022). En «A besta conmovedora» dálle voz a un rapaz, a través de quen observamos á súa nai. A medida que o relato avanza fanse evidentes as feridas desta muller e a súa vitalidade, que ten tanto de forte como de auto-destrutiva. Como pano de fondo vai emerxendo a violencia machista, que se coa na aparente tranquilidade cotiá da relación materno-filial. Atenúa a dureza que asombra toda a historia coas notas líricas, propiciadas polas referencias á música e ao cinema.

A relación entre nai e filla é tamén abordada por Rexina Vega no conto que presentamos «De cal de nós as dúas é o reflexo? De cal, a sombra?», cunha innovadora fórmula, a modo de dietario. A síndrome do niño baleiro, a rapaza que marcha, a relación a distancia, o día a día tinxido pola fuxida da meniña que se foi —en todos os sentidos da expresión—. Vega combina a súa actividade creativa coa de tradución e investigación, sendo especialista na obra de Álvaro Cunqueiro e autora de relatos que divulgou sobre todo en libros colectivos —como organizadora e autora—. Participou, igualmente, na antoloxía oulipiana, *Textos Potentes*, integrada por escritores das diversas linguas do estado, e é tamén autora de novelas, como *Cardume* (2007) —Premio Xerais— ou *O estado intermedio* (2020), novela na que explora o elemento onírico e fantástico.

Iolanda Zuñiga foi unha voz que irrompeu con forza no panorama literario galego. Con *Periferia* (2010), novela ambientada nas difíciles condicións de vida do extrarradio de São Paulo, acadou o Premio Xerais. Tamén se dedicou ao relato, en *Vidas Post-it* (2007) cunha técnica narrativa innovadora e facendo bandeira dunha forte mirada social, que se detén en vidas fragmentadas ou quebradas.

Nestes momentos interrompeu a súa actividade creativa, que alzou para ofrecer este conto «Control de inventario», no que presenta unha realidade pouco abordada ata agora literariamente: a vida nas residencias de anciás que retrata cunha dureza sen concesións, aínda que non exenta de humor e ironía.

Contar, relatar, idear e escoitar historias. Somos humanidade, na medida que somos *homo narrans*, o punto de partida da actividade creativa, da ficción nas súas diferentes ramificacións. Dende o inicio dos tempos aos fragmentados e dispersos mundos de hoxe.

Na literatura galega o relato foi e segue sendo un xénero indispensable. En Galicia a afección por contar e oír contos supuxo unha liña de resistencia da lingua, en momentos nos que desaparecera calquera pegada nã escrita. Cando as historias comezaron a pórse en papel, xa fose de revistas ou libros, o conto non deixou de ter un senlleiro protagonismo, gozando aínda dunha robusta vitalidade na actualidade.

Conto, relato, minificción, narracións en doses breves; de modesta extensión, pero de incalculable ambición creativa e literaria.